

**ОСОБЛИВОСТІ РОЗТАШУВАННЯ І МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ
СИРОВИННИХ РЕСУРСІВ ДЕРЕВИНИ ДУБА АР КРИМ
У ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСАХ ВИНОРОбСТВА**

*С.Г. Зражва, кандидат сільськогосподарських наук, доцент
Національний університет біоресурсів і природокористування України*

Наведено результати досліджень особливостей розташування і можливостей використання сировинних ресурсів деревини дуба АР Крим для виробництва високоякісної клепки для винних і коньячних бочок, а також для витримки коньячних спиртів або виноматеріалів у великих резервуарах.

***Ключові слова:** клепковий кряж, клепка, бочки, деревина дуба, вихід клепкового кряжа.*

За загальною площею дубових насаджень АР Крим не поступається перед такими лісостеповими областями України, як Хмельницька, Тернопільська, Полтавська. Крим – найпродуктивніший регіон виноробства в Україні. Тому вивчення його сировинних ресурсів є необхідною умовою відродження національного бондарного виробництва.

Мета дослідження. Визначити особливості розташування і можливості використання сировинних ресурсів деревини дуба АР Крим для виробництва високоякісної клепки для винних і коньячних бочок, а також для витримки коньячних спиртів або виноматеріалів у великих резервуарах.

Методика дослідження. Оцінка таксаційних показників виконана за матеріалами лісовпорядкування, оцінка якості клепкового кряжу – за чинним стандартом: СОУ 02.01-37-370:2006 [2].

Результати дослідження. Дубові ліси Криму поширені в гірській південній частині півострова. Гірська частина починається лісостепом, де степові ділянки межують із заростями низькорослого дуба пухнастого,

грабняка, клена татарського, клена польового V^a бонітету. В понижених місцях трапляються дубово-ясеневі ліси IV бонітету. На висоті від 350–400 м до 600–700 м над рівнем моря розташована смуга лісів дуба скельного в суміші з дубом пухнастим, грабом звичайним, кленом польовим, кленом татарським, ясенем звичайним, грушею, місцями з буком і дубом звичайним. Переважають бурі гірськолісові ґрунти. Вище розташована смуга букових та соснових лісів. На південних схилах головних хребтів Кримських гір смуга дубових та дубово-соснових лісів знаходиться в межах 400–700 м над рівнем моря. Серед дібров тут переважають ліси дуба пухнастого. Цей ксерофільний, дуже світлолюбний східноприсередземноморський вид у Криму знаходиться у північно-східній частині свого ареалу, а тому переважно росте на теплих та сухих схилах південної орієнтації, на коричневих гірських перегнійно-карбонатних ґрунтах (іноді – на лісових кам'янистих чорноземах). На північних експозиціях схилів разом із дубом пухнастим ростуть дуб звичайний та дуб скельний. Переважають мішані дубові ліси, де разом із дубом пухнастим, скельним та звичайним ростуть клен польовий, граб, груша, ільм, горобина. Дуб утворює нижню смугу гірських лісів, але іноді може підійматися до висоти 700–900 м над рівнем моря. З підвищенням висоти над рівнем моря та вологості повітря в лісах дуба пухнастого збільшується складова дуба скельного до 30–40 % за запасом деревини. На висотах 600–700 м над рівнем моря дуб пухнастий формує другий підярус у лісах сосни кримської. На більшій частині своєї території ці ліси низькопродуктивні (IV–V, V^a бонітети), дуже зріджені. На верхній межі лісової смуги деревостани переходять у чагарникову форму, де разом ростуть чагарникові форми дуба пухнастого і граба разом зі скумпією, шипшиною, глодом, ялівцем та іншими чагарниками. Зімкнутість крон на таких ділянках знижується до 0,5–0,6. [1, 5, 6].

Як свідчать дані таблиці, за загальною площею лісових земель і запасами деревини дуба в АР Крим переважають ліси дуба скельного. Низький бонітет (IV,8) зумовлений кам'янистими гірськими ґрунтами та дефіцитом вологи. Друге місце – за насадженнями дуба пухнастого, які найменш продуктивні

серед дубових насаджень Криму, адже займають найсухіші лісорослинні умови. Найвищої продуктивності сягають дубові деревостани дуба звичайного – III,7, але їхня площа становить лише 29,1 га (табл.).

**Зведені дані основних таксаційних показників дубових насаджень
(за даними Держкомітету лісового господарства АР Крим)**

Порода	Площа вкритих лісом земель, га	Запас насаджень, тис. м ³		Середні таксаційні показники						Середній розмір річної лісосіки по головному користуванню, тис. м ³	Середній розмір річного шару, мм	Середній річний об'єм клепоквого кряжу, м ³
		загальний	старше 100 років	вік, років	бонітет	повнота	запас, м ³ /га		склад насаджень			
							середній	старше 100 років				
Дуб скельний	80324,8	10316,56	7626,26	81	4,8	0,73	128	138	8Дск1Гз 1Яз	-	0,7	120
Дуб пухнастий	18920,2	1055,86	503,67	71	5 ^A	0,65	56	59	6Дп2Гз 1Клп1Клт	-	0,4	40
Дуб звичайний	29,1	4,62	4,52	133	3,7	0,75	159	217	8Дз 2Яз	-	1,0	25
Разом	99274,1	11377,04	8134,45	-	-	-	-	-	-	-	-	185

Привертає увагу високий середній вік дубових насаджень – 71–133 роки. Молодняки і середньовікові насадження майже відсутні. Гірські деревостани дуба пухнастого та скельного в сухих умовах Криму доживають до 70–140 років. Ці насадження виконують захисні, водоохоронні та рекреаційні функції. Найкращі дубняки сягають висоти 20 м у віці стиглості. Переважають порослеві деревостани висотою 6–8 м із викривленими сучкуватими стовбурами. Рубки головного користування в захисних насадженнях не призначають. Тут проводяться санітарні та доглядові рубання. Частка ділової деревини рідко сягає 20 %. Заготовляти клепоквий кряж із хворих та сухостійних дерев, які відбирають при таких рубках, недоцільно за умов

бідного хімічного складу їх деревини, недостатніх розмірів за діаметром та наявності значної кількості вад.

Технологічна оцінка типових дубових колод у Бахчисарайському, Севастопольському, Ялтинському, Старокримському та Сімферопольському лісгоспах за розмірами, макроструктурою і якістю дозволяє передбачити можливі середньорічні об'єми отримання першо- та другосортного клепоного кряжу діаметром більше 26 см, довжиною 0,6–2 м в обсязі близько 185 м³. Вірогідний вихід клепки для винних і коньячних бочок із таких сортиментів складе близько 14 % [3]. Якщо орієнтуватися на виробництво клепки для витримки коньячних спиртів або виноматеріалів у великих резервуарах (у якій можна висвердлювати гнилі сучки, від якої не вимагають радіальності розпилювання), то можна отримати загальний вихід клепки 22–24 %. За макроструктурою дубова деревина з кримських деревостанів у 92 % досліджених колод відповідала вимогам до клепоного кряжу для винних бочок, але може бути використана за технологією Агабальянца і для витримки коньячних спиртів у великих резервуарах. Крім того, деревина дуба пухнастого поступається за виноморбними хімічними властивостями перед деревиною з дуба звичайного та дуба скельного [4]. Тому клепку з дуба пухнастого доцільно використовувати для бочок у суміші з клепокою з дуба звичайного та дуба скельного. Для витримки коньячних спиртів у великих резервуарах клепку з дуба пухнастого рекомендувати поки що недоцільно, адже питання поєднання її у певних дозах із клепокою інших видів дуба ще не вивчено. Об'єми заготівель розпорошені у смузі 70 × 250 км по гірській місцевості. Це приводить до висновку, що їх вкрай недостатньо для забезпечення хоча б мінімальної рентабельності сучасних бондарних підприємств.

Висновки. 1. Дубові насадження Криму не можуть бути використані як сировинна база для виробництва винних і коньячних бочок.

2. У незначних обсягах (близько 30–40 м³ на рік) можна заготовляти високоякісну клепку дуба скельного та дуба звичайного для витримки коньячних спиртів або виноматеріалів у великих резервуарах.

Список літератури

1. Иваненко Б.И. Дубравы Крыма/ Иваненко Б.И. – М.-Л. : Гослесбумиздат, 1952. – 212 с.
2. Кряж клепокый дубовий. Технічні умови: СОУ 02.01-37-370:2006. – [Чинний від 2006–02–03]. – К. : Мінагрополітики України, 2006. – 10 с.
3. Луканин А.С. Баланс сырья при комплексной переработке дубовых бревен на клепку и измельченную древесину для использования в технологических процессах виноделия / А.С. Луканин, С.Г. Зражва, О.М. Сидоренко, М.Ф. Агафонов // Виноградарство и виноделие : Сб. науч. трудов. – 2009. – Том XXXIX. – С. 114–118.
4. Оганесянц Л. А. Дуб и виноделие / Оганесянц Л. А. – М. : Пищевая пром-сть, 1998. – 256 с.
5. Попа Ю.Н. Дуб скальный в лесных биогеоценозах Юго-запада СССР / Ю.Н. Попа, Б.Ф. Танцюра // Развитие лесного хозяйства в Западных областях УССР. – Львов : [б.и.], 1989. – С. 89–90.
6. Посохов П.П. Дубравы Крыма (Типологическая классификация, производительность, смена пород и возобновления) / Посохов П.П. // Дубравы Советского Союза и повышение их продуктивности. – К. : Урожай, 1986. – С. 140–152.

Приведены результаты исследований особенностей размещения и возможностей использования сырьевых ресурсов древесины дуба АР Крым для производства высококачественной клепки для винных и коньячных бочек, а также для выдержки коньячных спиртов или виноматериалов в больших резервуарах.

Ключевые слова: *клепочный кряж, клепка, бочки, древесина дуба, выход клепочного кряжа.*

In clause results of researches of peculiarities of location and possibilities of using for resources of oak timber of AR Crimea for oenological cooperage and matjueratation of brandy spirits and vines in large tanks are presented.

Keywords: *sawlog, clapboard block, clapboard, oak timber, barrel.*